

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

аналітична доповідь

КИЇВ - 2010

Національні проекти для України - К.: НІСД, 2010. - 37 с.

Автори:

*Єрмолаєв А.В. (керівник авторського колективу)
Жаліло Я.А., к.е.н., с.н.с., Засл. економіст України
Біла С.О., д.держ. упр., проф.
Валюшко І.В.
Дубов Д.В., к.п.н.
Жук В.І.
Клименко І.В., к.е.н.
Кушнір М.В., к.держ.упр.
Пищуліна О.М., к.с.н.
Попченко Т.П.
Прейгер Д.К., д.е.н, проф.
Скороход В.О.
Собкевич О.В., к.е.н.
Сухоруков А.І., д.е.н., проф., Засл. економіст України
Шевченко О.В., к.е.н.*

За редакцією к.е.н., с.н.с., Засл. економіста України Я.А.Жаліла

При повному або частковому відтворенні матеріалів даної публікації посилання на видання обов'язкове.

© Національний інститут стратегічних досліджень, 2010.

I. НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Завдання радикальної модернізації національної економіки України та суспільства загалом, визначені в якості наскрізного пріоритету Посланням Президента України до Верховної Ради України 2010 року, вимагають повернення країни на шлях стратегічного програмування соціально-економічного розвитку.

Відновлення стратегічного процесу після «стратегічної паузи» 2005-2009 рр. має бути орієнтоване на впровадження «нової хвилі» соціально-економічних реформ, покликаної подолати, зрештою, драматичні розбіжності у глибині реформування українського суспільства. В ситуації, коли «передовики» ринкового реформування (наприклад, банківська система, чи сектор малого й середнього бізнесу) межують з практично нерезформованими аграрним сектором, ЖКГ, системою соціального захисту тощо, виникає сприятливе підґрунтя для наростання системних суперечностей, які нагромаджують макроекономічні диспропорції, напруженість у суспільстві, не сприяють інтеграції вітчизняного політико-економічного та гуманітарного простору.

Проте варто усвідомлювати, що період можливості «реформ заради реформ» в Україні вже минув. Шок фінансово-економічної кризи суттєво переорієнтував суспільство з популістичних пріоритетів на готовність до економічних реформ. Проте, будучи готовим до реформ, суспільство водночас стає дедалі критичнішим щодо доцільності й обґрунтованості цих реформ. Відтак **для відновлення суспільної довіри до стратегічної політики держави ефект реформ для суспільства повинен бути достатньо відчутним та відносно швидким.**

Забезпечення максимальної цілеспрямованості й ефективності перетворень потребує застосування проектних підходів, які дозволяють досягти міжсекторальної концентрації зусиль та ресурсів навколо визначених функціональних завдань¹. Проектний підхід дає змогу забезпечити пріоритетність стратегічних інтересів суспільства перед інтересами та потребами, які диктує повсякденна політика. Досягнення в рамках проектів визначеності й прогнозованості державної політики створює підґрунтя для здійснення злагоджених дій держави та бізнесу в напрямку реалізації суспільно значущих завдань розвитку.

---

¹ Поняття «проект» походить від латинського "proicere", що буквально означає "кидати що-небудь вперед". Project з англійської - 1) проект, план; 2) програма. Так само, як у тлумаченні, так і у сучасному використанні поняття «проект» є присутніми декілька змістовних шарів. У більш широкому розумінні «проект» - це план, покликаний визначити деяку цілісність, обумовити майбутній стан речей та процесів через кінцевий набір параметрів і цілей. Тобто проект виступає як своєрідний процес конструювання майбутнього. З більш практичної (інструментальної) точки зору проект визначається як "унікальний процес, що полягає у сукупності скоординованих керованих дій з початковою і кінцевою датами, розпочатий для досягнення мети, відповідно до конкретних вимог, що включає обмеження строків, вартості й ресурсів" (Системи менеджменту і якості. Основні положення. ДЕРЖСТАНДАРТ ІСО 9000 - 2001). Таким чином, проект об'єднує в одне ціле певну мету, засоби досягнення мети, а також часові рамки та ресурси для її досягнення – *Авт.*

Проектний підхід до реалізації стратегічних пріоритетів суспільного розвитку знаходить вияв у розробці та запровадженні **«національних проектів»**, які розглядаються нами як комплекс стратегічно орієнтованих заходів, спрямованих на комплексне вирішення найбільш актуальних завдань системної модернізації суспільства.

Необхідність запровадження особливого «конструкту» - національного проекту - для забезпечення довгострокового об'єкту планування й розвитку соціально-економічної системи обумовлює потребу подолання недовіри звичайного інструментарію державного управління, який будучи ефективним при вирішенні поточних завдань, втрачає дієздатність у стратегічному вимірі..

Аналіз сучасного міжнародного досвіду застосування такого інструменту здійснення державної політики як «Національний проект» (НП) свідчить про наявність різноманітних підходів до процедур вибору цілей та засобів реалізації, менеджменту й моніторингу виконання НП у різних країнах світу. Такий досвід реалізації масштабних державних та міжнародних ініціатив, що закладали фундамент майбутнього розвитку країн, можна класифікувати за декількома типами «національного проектування».

1. Національний проект як стратегічна програма. Критеріями позиціонування такого проекту є, по-перше, стратегічна важливість поставлених національних завдань і, по-друге, високий рівень політичного контролю реалізації такого проекту.

Такий тип національного проектування характерний для країн на етапі системної трансформації та/або побудови нових політико-економічних державних структур. У даному контексті будь-який національний, у тому числі антикризовий, проект має об'єднувачу місію, покликаний згуртувати націю фундаментальною ідеєю (метою), що базується на засадах цінностей, притаманних нації.

У світовій історії будь-яка стратегічно зумовлена національна «ідея-мета» фактично мала характеристики національного проекту (у сучасному розумінні цього поняття). Як приклад - реформи Петра I у Росії, створення держави США, План ГОЕЛРО у СРСР, План Маршалла (програма економічного відродження Європи після Другої світової війни), проекти модернізації Японії в XIX і XX століттях тощо. Особливу актуальність здобували національні проекти для країн, які долали важкі кризи - швидке й ефективне відновлення ставало результатом реалізації амбіційних національних проектів. Наочним прикладом є «Новий курс» Ф.Рузвельта: реалізація цього специфічного антикризового проекту, власне, і створила сучасну економічну та інституційну модель Сполучених Штатів Америки.

У Росії з 2006 р. по 2008 р. включно діяло 4 Пріоритетних національних проекти (ПНП) – Охорона здоров'я, Освіта, Доступне житло, Розвиток АПК. Як було заявлено Президентом РФ, пріоритетні національні проекти: 1) покликані були забезпечити у дво-трирічному часовому об'єкті прогрес у відповідних галузях; 2) мали реалізувати загальний курс на «концентрацію бюджетних і адміністративних ресурсів з метою підвищення якості життя громадян Росії», «курс на інвестиції в людину». Цільовими орієнтирами для ПНП стали розроблені в рамках дослідження ООН і адаптовані для Росії «Цілі розвитку на порозі тисячоліття». Примітно, що національні проекти в РФ були запроваджені після широкомасштабної соціальної реформи, пов'язаною з т.з. «монетизацією пільг». На даний час національні проекти в Росії скасовано та перетворено на відповідні державні програми.

У Китаї зазвичай програми модернізації позиціонувалися як національні проекти. Один з таких проектів – «Одна країна – два режими. Остаточне об'єднання Батьківщини» (програма інтеграції Гонконгу й Макао, і Тайваню). В 1994 році Китай опублікував довгострокову програму розвитку «Програма XXI», у наступні роки ця програма обновлялася й актуалізувалася, зокрема обновлялися цільові орієнтири й коректувалися засоби їхнього досягнення. Крім того, Китай реалізує «ідеологію «Трьох представників»».

Йде про комплекс цілеспрямованих заходів, що має на меті забезпечити формування середньозаможного суспільства, проведення модернізації соціалістичного будівництва, а також конкретні завдання у сфері освіти, культури тощо.

2. Національний проект як міжгалузева/міждисциплінарна складова державної/ національної програми, націленої на реалізацію загальнонаціональних цілей, що забезпечують необхідну міжгалузеву *координацію*.

Такий підхід характерний для відносно зрілих держав зі розвиненими соціально-економічними системами. Центральна влада використовує формат національного проекту для реалізації «загальних», «суспільнозначущих» завдань, що вимагають концентрації фінансових і управлінських зусиль на стратегічному напрямку. При цьому рамки національного проекту об'єднують зусилля центральної й регіональної влади, керівництво різних підрозділів і галузей, забезпечують партнерство держави й бізнесу.

В Австралії інфраструктурні національні проекти з назвою «Національна мережа» покликані забезпечити якісно новий рівень комунікацій усередині держави. Ці проекти передбачають об'єднання зусиль різних галузей та охоплюють різні інфраструктурні об'єкти – автомобільні дороги, залізниці й т.п. Проекти «Національної мережі» є складовою частиною Національної будівельної програми.

У Данії низка національних проектів були об'єднані загальною національною програмою «Цифрова Північна Данія». Основним органом керування національною програмою була дирекція, що складалася з виконавчого комітету, ради директорів і проектних груп, відповідальних за конкретні напрямки в рамках національної програми. Виконавчий комітет здійснював оперативне керування, рада директорів відповідала за забезпечення регіональної підтримки просування проектів.

У Бразилії національні проекти наповнювали конкретним змістом урядову програму «Бразилія в дії». За реалізацію цих проектів відповідали робочі групи, у які входили представники відповідних міністерств, різних державних органів, наукових інститутів, а також залучалися представники великого бізнесу.

3. Національний проект як інвестиційний проект, що поєднує зусилля держави, бізнесу й громадськості на реалізацію пріоритетних цілей і завдань.

В Ірландії діє національний План розвитку на 2007-2013 рр. «Ірландія, що змінюється. Краща якість життя для всіх». Загальний бюджет плану становить 184 млрд євро. План містить основні перспективні напрямки інвестування коштів, а також проекти, які підтримуються частками й міжнародними фондами фінансування.

У Сербії Національний інвестиційний план встановлює обсяги фінансування й перелік пріоритетних проектів будівництва житла.

В Індії реалізується низка національних проектів, як: Національний проект органічного сільського господарства, Національний проект розвитку сільських закладів охорони здоров'я і т.д. Зокрема, Національний проект розвитку автомобільних доріг покликаний забезпечити країну сучасною, безпечною, високотехнологічною дорожньою інфраструктурою, тим самим підвищуючи добробут і рівень життя людей. У якості співінвесторів у проекті беруть участь також міжнародні організації. Національні проекти в Індії визначають рамкові умови участі для зацікавлених компаній, містять переліки конкретних об'єктів, планові терміни виконання робіт, вартість робіт тощо.

Спираючись на розглянутий світовий досвід та викладені вище проблеми та завдання стратегічного реформування в Україні, видається можливим виокремити основні критерії відбору національних проектів. До них належать:

- системність впливу на економіку, який полягає у підвищенні рівня конкурентоспроможності, стимулюванні економічного зростання, наявності значного міжгалузевого мультиплікатора, сприяння зміцненню макроекономічної стабільності;
- довгостроковість реалізації та тривалість досягнутого ефекту;
- соціальна резонансність: відчутність результатів проекту для поліпшення

- якості життя значного прошарку громадян;
- орієнтованість на модернізацію економічної, соціальної, правової систем, що вимагатиме досягнення цілей проекту через здійснення необхідних реформ у зазначених сферах;
  - сприяння капіталізації та використанню вітчизняного ресурсу, що обумовлює орієнтацію проекту на зміцнення національної економічної незалежності, забезпечує його відносну автономність щодо коливань світової економічної кон'юнктури;
  - наявність широких можливостей інтеграції в рамках реалізації проекту зусиль держави і бізнесу, що потребує наявності потенціалу комерційної привабливості проекту.

Виходячи з вищенаведеного, очевидно, що джерелом ресурсів для реалізації національних проектів має бути поєднання безпосереднього витрачання бюджетних коштів та залучення коштів приватних вітчизняних та іноземних інвесторів на підґрунті відповідної заохочувальної та інформаційно-методичної політики держави, а також ймовірне залучення коштів міжнародних організацій, призначених на підтримку структурних реформ в Україні.

Виокремлення переліку національних проектів створює підґрунтя для інвентаризації та структурування наявних державних програм з метою уникнення дублювання та посилення їх дієвості.

В межах національних проектів доцільне виділення низки прикладних національних інвестиційних проектів, які будуть спрямовані на досягнення окремих завдань в рамках проекту та здійснюватися на засадах державного, змішаного (партнерського) інвестування, або на підґрунті державних гарантій.

II. НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ

«ВІДКРИВАЮЧИ УКРАЇНУ»

Реалізація туристично-рекреаційного потенціалу України

1. Мета проекту

Кожний з регіонів України має унікальні природничо-географічні, історичні, культурні, цивілізаційні, рекреаційні ресурси, використання яких має бути покладено в основу розвитку регіональних туристичних комплексів, модернізації та розбудови інфраструктурних туристичних об'єктів. Внесок туристичної галузі у розвиток під час виходу з глобальної економічної кризи є як ніколи важливим. Саме тому для розвитку цієї галузі економіки повинні бути створені сприятливі умови, які мають дозволити їй повністю реалізувати свій потенціал в сфері створення робочих місць, зниження рівня безробіття і сприяння процесу розвитку. Таке положення було задекларовано на Першому Міжнародному форумі по туризму (Китай, м. Сан'я, провінція Хайнань, 20-22 березня 2010 року).

Сучасний стан туристично-рекреаційної сфери України характеризується невідповідністю очікуванням споживача, неприбутковістю та неефективністю. Внесок туризму у ВВП країни досі є незначним: частка реалізованих туристичних та пов'язаних з ними готельно-ресторанних і культурно-розважальних послуг в загальному обсязі реалізованих послуг складає лише 7 %, в той час як у світовій практиці така частка часто становить від 30 до 50 %. Значною є різниця у туристичній привабливості регіонів та забезпеченості об'єктами туристичної інфраструктури. Суттєво недовикористаний потенціал внутрішнього туризму. Значний рівень тінізації галузі встановлює перешкоди на шляху її легального розширення.

Метою проекту є розкриття можливостей туристично-рекреаційного комплексу України для суттєвої активізації зовнішнього та внутрішнього туризму з перетворенням цього комплексу на один з провідних секторів національної економіки.

Стратегічними цілями реформування туристично-рекреаційного комплексу є:

- перетворення кожного регіону України на привабливу туристичну зону;
- виробництво конкурентоспроможного туристичного продукту на основі ефективного гнучкого використання відповідного потенціалу регіонів;
- розвиток та максимальне задоволення попиту населення України на туристично-рекреаційні послуги;
- формування іміджу України як європейського осередку культури та відпочинку.

Досягнення стратегічних цілей передбачає об'єднання зусиль місцевих органів влади, підприємств туристичного бізнесу та інших зацікавлених організацій для створення правових, організаційних та економічних передумов для інтенсивного розвитку туризму в регіонах. Реформування рекреаційної сфери потребує особливої уваги до вирішення питань інформаційного забезпечення, транспортної доступності туристичних об'єктів та санаторно-курортних закладів, забезпечення безпеки руху та особистої безпеки, розвиненості готельного та ресторанного господарства, побутового обслуговування населення, закладів торгівлі.

2. Системний ефект проекту

Розвиток туризму в регіонах спричинює виникнення «точок зростання», що активізує розвиток місцевої підприємницької ініціативи, сприяє поповненню місцевих бюджетів та державного бюджету, створенню нових робочих місць. Розвиток туристичного бізнесу активізує міжрегіональну кооперацію у цій сфері, сприяє формуванню внутрішньо-регіональних та міжрегіональних туристичних кластерів, активно залучає до цього процесу ресурси суміжних

галузей. Мультиплікативний ефект, що породжує розвиток туризму в регіонах, активізує процеси економічного зростання, позитивно позначається на конкурентоспроможності економіки регіону та національної економіки України.

Стабільний та ефективний розвиток туристично-рекреаційного комплексу сприятиме капіталізації недовикористаного у переважній більшості регіонів країни відповідного потенціалу, що має стати поштовхом до зміцнення ресурсного забезпечення регіонального розвитку, зростання зайнятості, розвитку малого бізнесу та індивідуального підприємництва, посилення інвестиційної привабливості регіону. Утворюються стимули до розвитку супутніх галузей та сфер: будівництва (спорудження готелів, житла, об'єктів туризму та рекреації); транспорту та розбудови шляхів сполучення; торгівлі, громадського харчування, індустрії розваг, підприємництва у сфері традиційних промислів тощо.

Збалансований розвиток туристично-рекреаційної галузі мусить дати поштовх до розбудови цілісної індустрії туризму як невід'ємної складової національної економіки, локомотива позитивних зрушень у соціально-економічному житті країни, забезпечити гармонійний розвиток рекреаційного комплексу та навколишнього середовища, регіональної транспортної, комунальної та соціальної інфраструктури, використання історичної та культурної спадщини, ефективне використання наявної рекреаційної інфраструктури з відповідним інформаційним забезпеченням, забезпечити сприйняття України як справжнього гравця у міжнародному туристичному бізнесі.

Розвиток національної туристично-рекреаційної сфери сприятиме «відкриттю» культурно-історичного та природного розмаїття України для багатьох громадян держави, що має створювати підґрунтя для інтеграції нації, усвідомлення національної ідентичності.

3. Перешкоди реалізації проекту та потреба в реформах, спрямованих на їх подолання

Перетворення туристично-рекреаційної сфери України на сучасну галузь діяльності, що відповідатиме міжнародним стандартам якості, забезпечуватиме достатню частку валового внутрішнього продукту, потребує **здійснення комплексу реформ, спрямованих на подолання системних перешкод розвитку галузі та забезпечення її цільової спрямованості на сталий розвиток регіонів.**

Нормативно-правові перешкоди:

- невизначеність правового режиму туристичних ресурсів в національному законодавстві, у тому числі, режиму комунальної власності на туристичні об'єкти;
- невизначеність порядку використання земель рекреаційного призначення, у тому числі, через відсутність Закону України «Про Державний земельний кадастр» та Державного кадастру природних територій курортів;
- відсутність можливостей реалізації туристично-рекреаційного потенціалу територій в режимі спеціальних (вільних) економічних зон;
- неврегульованість питання забезпечення безпеки туристів і осіб, що подорожують, а також громадян, що потребують медичної реабілітації, захисту законних прав та інтересів усіх суб'єктів туристичної та курортної діяльності;
- недостатнє законодавче забезпечення окремих видів рекреації, зокрема сільського зеленого туризму.

Інституційні перешкоди:

- відсутність зацікавленості місцевої влади у розвитку туристичної сфери;
- незадовільна координація дій влади, бізнесу, громадськості у вирішенні проблем туристично-рекреаційного комплексу;
- неврегульованість питань власності, неузгодженість дій органів місцевого самоврядування при затвердженні проектів будівництва, виділення земельних ділянок, прокладання мереж інфраструктури;
- відсутність генеральних планів розвитку рекреаційних територій, недоліки територіальної організації рекреаційних зон та прокладання туристичних маршрутів;
- невідповідність стану рекреаційної сфери міжнародним нормам і стандартам;
- нерозвиненість доступного туризму (набору послуг та зручностей для окремих осіб з обмеженими фізичними можливостями);
- слабка інтеграція у міжнародний ринок рекреаційних послуг внаслідок ускладнення процедур перетину кордонів.

Соціально-економічні перешкоди:

- низький рівень добробуту населення, зменшення частки витрат на відпочинок та оздоровлення;
- значний рівень морального та фізичного зношування матеріально-технічної бази підприємств рекреаційної сфери, повільні темпи модернізації застарілої інфраструктури;
- відсутність прозорих механізмів регулювання цін на туристичні послуги;
- надмірний податковий тиск на суб'єктів надання послуг у рекреаційній сфері;
- низька ефективність механізмів заохочення інвестицій;
- нераціональне та незбалансоване використання природно-кліматичних, ландшафтних, лікувально-оздоровчих ресурсів, екскурсійних та туристичних об'єктів у регіонах;
- надмірна територіальна диференціація комерційного використання рекреаційного потенціалу;
- недостатні обсяги фінансування заходів щодо популяризації вітчизняного туристичного продукту на світових ринках туристичних послуг.

Інфраструктурні та інформаційні перешкоди:

- незадовільний стан транспортного обслуговування туристів та відпочиваючих;
- критичний стан житлово-комунального господарства, проблеми із водопостачанням та водовідведенням;
- низька якість сервісу та нерозвиненість сервісної інфраструктури на об'єктах туризму та рекреації;
- незадовільний стан інформаційного супроводу туристів, комунікаційна ізоляваність окремих туристичних територій;

Освітньо-кадрові перешкоди:

- недостатнє кадрове забезпечення розвитку туристичної сфери;
- невідповідність кваліфікаційного рівня працівників туристичних та санаторно-курортних об'єктів міжнародним стандартам;
- незначна частка науково-дослідних робіт та інноваційних розробок у сфері удосконалення туристичного обслуговування.

4. Заходи та інструменти реалізації проекту

Реалізація реформ, необхідних для цілеспрямованого розвитку туристично-рекреаційної галузі України, має складатися з системи заходів, орієнтованих на забезпечення сприятливих умов для здійснення економічної діяльності на ринкових засадах у зазначеній сфері. Ці заходи мають концентруватися на наступних напрямках.

Нормативно-правове забезпечення:

- законодавче унормування поняття „індустрія туризму” як відповідної частини національної економіки з єдиною системою маркетингової підтримки національного туристичного продукту на зовнішньому та внутрішньому ринках;
- чітка регламентація особливостей здійснення окремих видів туристичної діяльності, визначених Законом України „Про туризм”;
- унормування процедур державної підтримки туристичної сфери як однієї з провідних сфер економіки;
- створення сприятливих умов для залучення приватного капіталу у розвиток туристичної галузі, зокрема, шляхом запровадження спеціальних правових режимів економічної діяльності у цій сфері;
- законодавче унормування порядку використання земель рекреаційного призначення;
- спрощення порядку набуття прав власності на об'єкти незавершеного будівництва та майнові комплекси для спорудження об'єктів туристичної інфраструктури;
- скорочення часу і зменшення вартості видачі віз та дозволів для відкриття бізнесу у видах діяльності, які належать до туристично-рекреаційної та суміжних галузей.

Організаційні заходи:

- розробка комплексних програм щодо збереження та розбудови об'єктів рекреаційної сфери;
- передбачення заходів щодо удосконалення функціонування рекреаційної сфери у стратегіях розвитку регіонів;
- удосконалення системи управління рекреаційною сферою на регіональному та

- місцевому рівнях, упорядкування відносин місцевих органів виконавчої влади з відповідними профільними центральними органами виконавчої влади;
- формування об'єктів спеціального правового режиму рекреаційно-господарської діяльності – парків, лікувальних курортів, біосферних заповідників;
  - створення кластерів (територіальних виробничих систем) у рекреаційній сфері як нових моделей прискореного розвитку;
  - інтенсифікація співробітництва з іншими країнами з питань пошуку і збереження історичних пам'яток української історії за кордоном;
  - підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності продуктів та об'єктів у рекреаційній сфері на світовому ринку послуг;
  - удосконалення механізмів контролю за дотриманням стандартів надання туристично-екскурсійних, санаторно-курортних і готельних послуг;
  - проведення маркетингових досліджень з метою виявлення ресурсів підвищення доходності об'єктів рекреації.

Розширення асортименту рекреаційних послуг:

- запровадження нових форм зв'язку туризму та культурних традицій;
- розробка нових туристичних маршрутів і тематичних екскурсійних програм;
- підтримка соціально орієнтованих видів рекреації і туризму – доступного туризму;
- забезпечення більш повного доступу осіб з обмеженими фізичними можливостями до туристських послуг та об'єктів;
- розвиток екзотичного туризму, популяризація продукції народних промислів та національних кухонь;
- пошук нових методів використання унікальних природних лікувальних ресурсів.

Економічні заходи:

- збільшення обсягів державних інвестицій на розвиток інфраструктури, сприятливої для туристично-рекреаційної сфери;
- залучення кредитного капіталу, фінансування туристичних проектів за рахунок власних коштів суб'єктів підприємницької діяльності;
- податкове стимулювання інвесторів, які гарантують розбудову та довгострокові вкладення у лікувально-оздоровчу та туристично-готельну індустрію;
- підтримка малого та середнього бізнесу у розбудові рекреаційної сфери, розширенні мережі баз відпочинку, малих сімейних готелів, сільських зелених садиб тощо;
- забезпечення мікрокредитування розвитку сільського туризму, надання методичної і правової допомоги;
- підтримка інноваційних проектів у галузі туризму.

Розвиток інфраструктури:

- реконструкція та модернізація санаторно-курортних та рекреаційних закладів;
- будівництво нових туристично-рекреаційних об'єктів;
- формування розвиненої мережі транспортного сполучення; реконструкція автомобільних доріг та створення відповідної інфраструктури;
- розширення супутньої інфраструктури на території рекреаційних об'єктів.

Кадрове забезпечення:

- удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників туристично-рекреаційної сфери;
- розвиток професійних навичок персоналу рекреаційних закладів;
- розробка нових освітніх дисциплін та підготовка фахівців у сфері гірського, сільського туризму тощо.

Інформаційна, маркетингова та іміджева підтримка:

- створення єдиної інформаційної системи з переліком туристичних і курортних послуг;
- визначення у кожному регіоні візитних карток – знакових об'єктів, створення на їх основі якісних туристичних продуктів, формування символічних іміджів території;
- розробка і реалізація промо-кампаній з популяризації історично-культурної та туристично-рекреаційної спадщини регіонів;
- розповсюдження рекламно-інформаційної продукції (путівники, карти, журнали, буклети, компакт-дисків, фотоальбомів тощо);
- створення системи розповсюдження туристичної інформації, бронювання та

- замовлення послуг через Інтернет;
- розширення масштабів проведення міжнародних виставок та ярмарків.

Державні програми:
Національні інвестиційні проекти:

Розбудова національної інфраструктури автошляхів

1. Мета проекту

В умовах розвитку та поглиблення інтеграційних процесів важливого значення набуває ефективне вирішення проблем переміщення вантажів та пасажирів між регіонами, країнами і континентами, пошук оптимальних схем організації та обслуговування транснаціональних товаро- та пасажиропотоків, виникнення якісно нових вимог до ефективності міжнародних перевезень і питання управління ними. Маючи розгалужену транспортну інфраструктуру та знаходячись на перехресті найважливіших напрямів світової торгівлі між Європою, Азією та іншими континентами, Україна має всі передумови для розвитку транспортної інфраструктури у рамках виваженої державної політики.

Автомобільні шляхи є важливою складовою транспортної системи України, посідаючи чільне місце у розвитку транзитного потенціалу держави. Територією України пролягає сім автомобільних транспортних коридорів (міжнародні №№ 3, 5, 9 та національні: Балтійське море – Чорне море, Європа – Азія, ЧЕС і Євроазіатський). Довжина доріг за напрямками транспортних коридорів становить 5240 кілометрів.

Водночас мережа автодоріг України задовольняє лише базові потреби економіки та населення у перевезеннях. Лише 375 км швидкісних доріг України відповідають усім міжнародним нормам. Рівень безпеки, показники якості та ефективності перевезень пасажирів та вантажів, енергоефективності, техногенного навантаження на довкілля не відповідають більшості міжнародних вимог. Незадовільним є рівень безпеки дорожнього руху. В середньому за добу в автомобільних катастрофах гине понад 20 і отримує травми близько 200 учасників дорожнього руху. За оцінками, збитки від дорожньо-транспортних пригод в Україні становлять від 1,4 % до 3,5 % ВВП. Існуюча сервісна інфраструктура на автомобільних дорогах України за своїми архітектурно-будівельними характеристиками, оснащенням, переліком і якістю послуг не відповідає сучасним вимогам. Через недостатній обсяг фінансування дорожнього господарства протягом останніх років, використання застарілих технологій, машин, механізмів, матеріалів і конструкцій наявний стан автомобільних доріг зумовлює низькі швидкості руху автотранспорту, значні витрати пального, знижує продуктивність транспорту і безпеку руху.

Мета проекту полягає у підвищенні безпеки руху, швидкості, комфортності та економічності перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом; поліпшенні транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг, мостів та дорожньої інфраструктури; забезпеченні планомірного розвитку мережі автомобільних доріг; поліпшенні технічних показників, підвищенні конкурентоспроможності автомобільних доріг щодо забезпечення транзитних перевезень і розвитку автомобільного туризму; сприянні соціально-економічному та екологічно збалансованому розвитку держави.

Передбачається будівництво нових та розвиток існуючих автодоріг, приведення їх транспортно-експлуатаційного стану у відповідність зі зростаючими вимогами щодо інтенсивності руху, вагових навантажень, ліквідації небезпечних ділянок та розширення доріг на підходах до великих міст, прикордонних пунктів та морських портів. Насамперед, передбачається розвиток дорожньої інфраструктури, що буде задіяна в обслуговуванні фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 року.

2. Системний ефект проекту

Створення і розвиток мережі сучасних автомобільних доріг загального користування, у т. ч., за напрямками міжнародних транспортних коридорів, підвищення якості та безпеки національної автотранспортної мережі дозволяють вирішити важливі системні завдання: капіталізувати транзитний потенціал України, створити передумови для поліпшення взаємозв'язків між регіонами, заохотити розвиток та посилити інвестиційну привабливість сільських територій, активізувати діяльність (та підвищити зайнятість) у супровідній інфраструктурі. Створюється можливість координації з іншими національними проектами.

Системний ефект проекту визначається досягненням наступних цілей:

- забезпечення конкурентоспроможності та високої якості транспортної системи

- України, що відповідатиме потребам економічного зростання країни;
- ефективна реалізація транзитного потенціалу України;
- забезпечення громадян доступними та якісними транспортними послугами;
- інтеграція до транспортної системи ЄС, розвиток експорту транспортних послуг;
- залучення для реалізації проекту коштів європейських структурних фондів та міжнародних фінансових організацій (Світовий банк, ЄБРР);
- підвищення безпеки і стабілізація розвитку транспортної системи;
- поліпшення інвестиційного клімату, залучення інвестицій на умовах концесій, державно-приватного партнерства, удосконалення механізму лізингу транспортних засобів;
- підвищення соціально-економічного розвитку регіонів;
- підвищення екологічності, енергоефективності транспортних послуг та безпеки перевезень пасажирів і вантажів.

3. Переешкоди реалізації проекту та потреба в реформах, спрямованих на їх подолання

Автодорожньому комплексу України притаманні системні проблеми, які знаходять вияв у:

- невідповідності українських нормативно-правових актів міжнародним;
- поганому технічному стані і невідповідності міжнародним стандартам автомобільних доріг, мостових споруд, тунелів та пунктів пропуску через державний кордон;
- низькій якості та недостатності дорожнього сервісу;
- браку комплексного, у т. ч. інформаційного, обслуговування;
- зношеності і технічній та технологічній відсталості дорожньо-будівельної техніки.

Щоб досягти забезпеченості України автошляхами рівня європейських країн, необхідно побудувати і модернізувати майже 200 тис. км автошляхів, у тому числі 60 % - у сільській місцевості. Для міждержавних зв'язків потрібне будівництво автомагістралей світового рівня з бетонним або асфальтобетонним покриттям і багаторядним рухом.

Реформи, необхідні для розбудови національної мережі автодоріг, мають бути спрямовані на розвиток мережі автомобільних доріг; підвищення рівня безпеки перевезень; реалізацію інноваційних проектів, направлених на збільшення обсягів транзитних перевезень; підвищення ефективності перевезень; зниження рівня техногенного навантаження автомобільного транспорту на довкілля.

Для реалізації проекту необхідна модернізація національного законодавства для приведення у відповідність з міжнародними угодами в транспортній сфері. Мають бути розроблені механізми прямого державного, гарантійного, концесійного фінансування, інструменти отримання коштів від користувачів доріг у відповідності з інтенсивністю користування.

У сфері нормативно-правового регулювання необхідні:

- ухвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року;
- розроблення Програми розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів та логістики на 2011-2015 роки;
- прийняття Концепції Державної цільової економічної програми розвитку автомобільного транспорту на період до 2015 року», яка визначає основні стратегічні напрямки розвитку автомобільного транспорту та передбачає вдосконалення системи державного управління у галузі автомобільного транспорту, підвищення якості надання послуг з перевезення пасажирів та вантажів;
- затвердження Концепції розвитку автомобільного транспорту, що дозволить запровадити механізми контролю за дотриманням норм безпеки, значно підвищити рівень правового забезпечення основних напрямків розвитку автомобільного транспорту;
- прийняття Закону України про державно-приватне партнерство.

4. Заходи та інструменти реалізації проекту

Заходи щодо реалізації проекту мають зосереджуватися навколо вирішення наступних завдань.

а) Розбудова мережі автомобільних доріг. Основним завданням з розбудови доріг є поліпшення опорної мережі автомобільних доріг, насамперед тих, що суміщаються з

національними та міжнародними транспортними коридорами, а також поліпшення транспортного сполучення у сільській місцевості. Деякі стратегічні ділянки мережі - не лише в поганому стані, але й функціонують на межі потужності через постійне зростання комерційних перевезень і щорічних пасажирських перевезень. Проект має передбачати:

- забезпечення пріоритетного розвитку автомобільних доріг державного значення та приведення їх стану у відповідність з вимогами існуючих нормативних документів;
- розвиток мережі сучасних доріг в Україні і між всіма обласними центрами та великими промисловими вузлами за рахунок кредитних коштів та недержавних інвестицій на основі концесій або механізму державно-приватного партнерства;
- розвиток мережі сільських автомобільних доріг і забезпечення під'їздами з твердим покриттям усіх сільських населених пунктів;
- реалізацію проектів з підготовки мережі автомобільних доріг України до проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 р;
- підвищення інвестиційної привабливості будівництва автодоріг.

б) Підвищення рівня безпеки перевезень передбачає удосконалення державної системи забезпечення безпеки на транспорті, формування системи державного нагляду за безпекою руху і підвищення технічних стандартів і стандартів техніки безпеки до європейського рівня. Для цього необхідні:

- радикальна модернізація системи управління безпекою дорожнього руху;
- поліпшення інформаційного забезпечення учасників дорожнього руху;
- удосконалення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг.

в) Підвищення ефективності перевезень передбачає:

- удосконалення технології перевезень, застосування методів транспортної логістики, формування логістичних центрів, впровадження різноманітних форм централізованого транспортного обслуговування та управління перевезеннями пасажирів та вантажів;
- використання новітніх транспортних технологій: інтелектуальних транспортних систем, супутникових систем навігації, стеження та управління рухомими об'єктами;
- створення системи періодичного підвищення кваліфікації та сертифікації професійної компетентності персоналу автомобільного транспорту та програм навчання;
- сприяння прискореному оновленню рухомого складу та оптимізації його структури за строком експлуатації, показниками безпечності, екологічності, енергоефективності;
- підвищення частки комбінованих перевезень, розроблення оптимальних технологічних схем у транспортних вузлах.

г) Реалізація інноваційних проектів, спрямованих на збільшення обсягів транзитних перевезень передбачає регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва, інтеграцію України в науково-технологічний та інноваційний простори Європи, СНД та ін. З цією метою необхідні:

- удосконалення системи інформаційних технологій при супроводі вантажів по території України, включаючи передачу інформації з місць навантаження в повному обсязі;
- забезпечення впровадження сучасних технологій за рахунок використання відповідного парку сучасних машин, механізмів, обладнання та матеріалів та підвищення кваліфікації кадрового потенціалу;
- удосконалення науково-технічного та інженерного супроводження проектування та будівництва автомобільних доріг.

д) Зниження рівня техногенного навантаження автомобільного транспорту на довкілля дозволить стимулювати сталий розвиток транспорту шляхом надання переваги екологічно чистим та енергоефективним видам транспорту, зниження техногенного навантаження транспорту на довкілля. Для цього необхідні:

- удосконалення нормативно-правової бази щодо охорони довкілля, енергоефективності та використання альтернативних видів палива на автомобільному транспорті;
- запровадження сучасних європейських технологій безпечного, екологічно сприятливого та енергоефективного автомобільного транспорту;
- забезпечення інструментів контролю відповідності встановленим вимогам та технічної бази для функціонування ефективної системи державного регулювання з урахуванням досвіду країн ЄС.

-

Державні програми:
Національні інвестиційні проекти:

Розвиток агропромислового комплексу України на основі сучасних екологічно чистих технологій

1. Мета проекту

Україна має унікальні природні передумови для високоефективного розвитку її агропромислового комплексу завдяки наявності родючих земель та сприятливим агрокліматичним умовам. Проте сучасний стан аграрної галузі економіки України характеризується наявністю багатьох складних проблем і не відповідає потенційним можливостям її розвитку.

Сільське господарство України має низький технологічний рівень розвитку. Для нього характерним є низька продуктивність праці (у 1,3 рази нижче ніж у Польщі та у 4,3 ніж у Франції), низька якість та висока собівартість продукції, низький рівень розвитку виробничої і транспортної інфраструктури у сільській місцевості.

Незважаючи на запровадження приватної власності на землю, ринкові відносини у сільському господарстві України в повній мірі не діють, оскільки є чинним мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення. Державна підтримка сільськогосподарських виробників орієнтується головним чином на рівень їх витрат і внаслідок цього не стимулює збільшення ефективності господарювання.

Аграрний сектор України відчуває гострий дефіцит інвестиційних та кредитних ресурсів. Наслідком цього є високий рівень зношеності основних фондів (46,1 % у 2007 р.) та сільськогосподарської техніки в АПК України.

Все це обумовлює низьку конкурентоспроможність продукції АПК України на внутрішньому та зовнішньому ринках. У багатьох випадках продукція аграрного сектору України не відповідає міжнародним та європейським стандартам якості і санітарним нормам, що є приводом для заборони її доступу на ринки іноземних держав.

Як наслідок, для України є характерними низький рівень життя сільського населення, недостатній рівень розвитку соціальної інфраструктури у сільській місцевості, несприятлива демографічна ситуація на селі.

Метою проекту є підвищення ефективності виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного АПК, що дозволить забезпечити продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, створити міцне економічне підґрунтя для поліпшення якості життя в сільській місцевості України.

2. Системний ефект проекту

Підвищення ефективності виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного АПК, дозволить реалізувати недокапіталізований та недовикористаний аграрний потенціал країни, підвищити експорт продукції агропромислового комплексу з поліпшенням структури експорту. Це створює умови для поліпшення становища на ринку продуктів харчування, в тому числі – стабілізації цінової ситуації, суттєвого покращання становища зайнятості та якості життя населення у сільській місцевості.

Має також відбутися активізація галузей промисловості, безпосередньо задіяних в АПК: харчової, сільгоспмашинобудування, агрохімії. Відновлення попиту на інноваційний та науковий продукт може дати потужний поштовх для розвитку як галузевої (прикладної), так і фундаментальної науки.

Системний ефект проекту визначатиметься досягненням наступних цілей:

- збільшення виробництва у сільському господарстві, що створить сприятливі умови для зростання виробництва та зайнятості у супутніх галузях економіки – харчовій промисловості, сільськогосподарському машинобудуванні (збільшення виробництва сільськогосподарської техніки), хімічній промисловості (виробництво мінеральних добрив);
- зростання доходів населення сільських територій, що створить місткий ринок збуту для споживчої та інвестиційної продукції, яка виробляється іншими галузями економіки України;
- зростання виробництва сільськогосподарської техніки, що обумовить збільшення

- попиту на метал, що сприятливо позначиться на вітчизняній металургійній галузі;
- розбудова виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури у сільській місцевості, що сприятиме зростанню виробництва у металургії, промисловості будівельних матеріалів, будівництві;
- розвиток соціальної інфраструктури на селі, що створить додаткові робочі місця для сільських жителів поза сільським господарством;
- адаптація українських стандартів та санітарних норм щодо продукції АПК до відповідних норм ЄС, що не тільки покращить можливості збуту української агропромислової продукції на зовнішніх ринках, але і зробить вагомий внесок у процес європейської інтеграції господарства України в цілому.

3. Перешкоди реалізації проекту та потреба в реформах, спрямованих на їх подолання

Основними причинами низької ефективності сільськогосподарського виробництва є:

- неспроможність вітчизняних промисловості і науки забезпечити сільське господарство надійними та високопродуктивними машинами, механізмами, засобами хімізації, урожайними сортами рослин, високопродуктивними породами худоби та птиці, ефективними технологіями виробництва;
- ресурсозатратність і неконкурентоспроможність організації власного сільськогосподарського виробництва;
- незавершеність запровадження системи ринкових механізмів функціонування державної земельної політики;
- низька ефективність сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими країнами, використання застарілих технологій;
- незадовільне законодавче забезпечення та захист прав власності селян на землю і майно;
- недостатній рівень фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери села;
- низький рівень урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності худоби та птиці.

Проведення системних реформ в агропромисловому комплексі має забезпечити технологічне переоснащення сільськогосподарської галузі й перетворення її на ефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому й зовнішньому ринках сектор економіки. Реформи, необхідні для розвитку агропромислового комплексу України на основі сучасних екологічно чистих технологій, включають проведення земельної реформи; розвиток виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури у сільській місцевості; реформу системи державної підтримки сільськогосподарських виробників.

Проект має реалізуватися через створення повноцінного, ефективного та регульованого ринку земель сільськогосподарського призначення, покращення стану забезпечення АПК України інвестиційними та кредитними ресурсами, перебудову програм підтримки у відповідності з нормами СОТ та ЄС, розвиток виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури в сільській місцевості, розвиток лізингових програм, приведення української агропромислової продукції у відповідність до стандартів та санітарних норм ЄС.

Земельна реформа необхідна для запровадження регульованого та ефективного ринку земель сільськогосподарського призначення, що сприятиме поживленню господарської діяльності, становленню високоефективних товарних сільськогосподарських підприємств ринкового типу. Реформа передбачає:

- розроблення заходів щодо протидії можливим негативним соціальним та інституційним наслідкам запровадження ринку землі;
- встановлення жорстких екологічних норм землекористування, створення земельного кадастру та інфраструктури ринку земель сільськогосподарського призначення;
- закріплення пріоритетного права на придбання у приватну власність земель сільськогосподарського призначення за фізичними особами, які мають відповідну професійну підготовку, живуть у сільській місцевості і працюють у своєму господарстві, платять податки до місцевого бюджету;
- посилення контролю за кваліфікацією державних службовців у сфері земельних відносин, жорсткий і прозорий відбір претендентів на керівні посади в державну

земельну службу.

Розвиток виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури у сільській місцевості дозволить підвищити добробут та якість життя сільського населення і таким чином зменшити міграцію сільського населення у міста та за кордон, покращити демографічну ситуацію. Для цього необхідні:

- інвестування у розвиток мережі транспортних шляхів, складського та холодильного господарств;
- створення мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції;
- здійснення заходів щодо розвитку соціальної інфраструктури у сільській місцевості (будівництво житла, розвиток охорони здоров'я, освіти, сучасних телекомунікацій, соціально-культурної сфери).

Реформа системи державної підтримки сільськогосподарських виробників дозволить стимулювати і підвищити ефективність виробництва. Основними напрямками реформування системи державної підтримки сільськогосподарських виробників мають стати стимулювання ефективності господарювання її отримувачів та збільшення частки заходів «зеленої скриньки» (витрати на розвиток сільського господарства та сільської місцевості, які не передбачають безпосереднього субсидування товаровиробників) і скорочення частки заходів «жовтої скриньки» (пряме субсидування сільськогосподарських виробників, яке впливає на ціну продукції, що виробляється).

4. Заходи та інструменти реалізації проекту

Заходами щодо практичної реалізації наведених реформ мають стати наступні:

- скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, що дозволить створити ринок цих земель.
- створення необхідної нормативно-правової бази щодо регулювання земельних відносин в аграрному секторі шляхом прийняття Законів України «Про ринок землі», «Про земельний кадастр».
- створення Державного земельного банку з метою полегшення доступу сільськогосподарських виробників до кредитних ресурсів, а також державного регулювання ринку землі.
- внесення змін до Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» та інших нормативно-правових актів, які визначають стандарти та санітарні норми щодо продукції АПК з метою їх гармонізації з відповідними стандартами та нормами ЄС і СОТ.
- внесення змін до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність держави щодо надання підтримки сільськогосподарським виробникам з метою збільшення її ефективності та перебудови відповідно до норм СОТ та ЄС.
- врахування у проекті державного бюджету на 2011 р. необхідність збільшення державних витрат на розвиток виробничої, транспортної, соціальної інфраструктури у сільській місцевості та перебудови структури витрат на державну підтримку сільського господарства у напрямку збільшення її стимулюючого ефекту щодо ефективності господарювання отримувачів допомоги, збільшення частки заходів «зеленої скриньки» та зменшення – «жовтої скриньки» (відповідно до норм СОТ).
- розвиток кооперації сільськогосподарських товаровиробників, що необхідно для покращення господарського становища дрібних сільських товаровиробників і полегшення їх доступу до кредитних ресурсів.
- розвиток лізингових відносин, що покращить стан забезпечення сільських товаровиробників сільськогосподарською технікою.
- розробка заходів щодо приведення української агропромислової продукції у відповідність до стандартів та санітарних норм ЄС, що створить передумови для її безперешкодного доступу на ринки ЄС (а також інших країн) і створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС загалом.
- завершення робіт щодо створення державного земельного кадастру.

Державні програми:
Національні інвестиційні проекти:

«УКРАЇНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНА»

Зміцнення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості економіки

1. Мета проекту

У сучасних умовах здатність країни конкурувати на зовнішніх ринках чи не найважливішим чинником, що визначає базові характеристики її майбутнього статусу у світі. Як показує досвід, усталеної конкурентоспроможності досягають країни, що можуть оптимально реалізувати свої національні переваги, орієнтуючись, зрештою, на постійне підвищення продуктивності праці, запровадження технологічних інновацій, суттєве зменшення енерго- та матеріаломісткості продукції, екологічне благополуччя тощо.

Міжнародні рейтингові системи, що порівнюють країни світу за рівнем конкурентоспроможності, загалом вказують на досить низькі позиції України щодо спроможності подолання сучасних зовнішньоекономічних викликів. Практично за всіма критеріями та оцінками конкурентоспроможності Україна потребує реформування та модернізації.

Поглиблення фінансово-економічних зв'язків, відкритість національних економік, їхнє взаємопроникнення обумовлюють стратегічний орієнтир розвитку України – інтеграція у світове господарство на правах рівноправного гравця, економічно та технологічно розвинутої країни з сильними фінансовими інститутами, розвинутою інфраструктурою та сучасним інформаційним сектором. Характер інтеграції України у світовий економічний простір, у кінцевому підсумку, впливатиме на результативність проведення економічних реформ та реалізації довгострокової програми досягнення стійкого економічного зростання.

Мета проекту має полягати в запровадженні системного підходу до формування передумов конкурентоспроможності економіки України та сприянні підвищенню міжнародних рейтингів конкурентоспроможності.

2. Системний ефект проекту

Ефективна інтеграція вітчизняної економіки у світовий економічний простір на підґрунті цілеспрямованого підвищення конкурентоспроможності українських підприємств сприяє вирішенню низки системних проблем. Серед них - оптимізація використання потенціалу відкритості та експортної орієнтованості економіки, адаптація до викликів конкурентоспроможності в умовах нових посткризових реалій, зміцнення спроможності обстоювати національні інтереси при участі в регіональних інтеграційних об'єднаннях.

Системний характер інтегрованих у проект механізмів, що стимулюють прискорену модернізацію економіки у відповідності з викликами світової конкуренції, має забезпечити:

- створення сприятливих макроекономічних умов для економічного зростання;
- поліпшення бізнес- клімату й стимулювання припливу інвестицій;
- технологічну модернізацію й розвиток національної інноваційної системи;
- підвищення якості людського капіталу.

3. Перешкоди реалізації проекту та потреба в реформах, спрямованих на їх подолання

Завдання прискореного нарощування конкурентоспроможності України також передбачає здійснення скоординованої політики реформ у низці паралельних напрямків.

а) Посилення інституційної та інфраструктурної складових конкурентоспроможності.

На шляху до суттєвого підвищення зовнішньоекономічної конкурентоспроможності України державі необхідно провести низку системних реформ. Наразі найбільш актуальними є:

- реформа судової системи;
- податкова реформа (адміністрування податків та вирішення проблеми ПДВ);
- спрощення митних процедур;
- унормування технічних бар'єрів у торгівлі;
- дерегуляція підприємницької діяльності;
- демонополізація економіки та реформування природних та інфраструктурних монополій.

б) Активна структурна політика через призму конкурентоспроможності. Політична та економічна нестабільність протягом великого проміжку часу зумовила неспроможність центральної влади проводити активну структурну промислову політику; відтак в Україні спостерігається нейтральність держави стосовно структури промисловості і, відтак, стосовно сучасних зовнішньоекономічних викликів. Натомість в більшості розвинених країн така доктрина вважається застарілою.

Ключове завдання актуальної структурної політики - створення стимулів для модернізації виробничо-ресурсної складової національної конкурентоспроможності. Через інструментарій податкових заохочень, стимулювання інвестиційної діяльності, пряме фінансування з спеціальних фондів, тощо уряд має сприяти формуванню факторів конкурентоспроможності на рівні регіонів/галузей/кластерів, а саме:

- зниженню матеріало- та енергоємності, модернізації основних фондів, виведенню з використання застарілих виробничих технологій;
- підвищенню ступеня переробки сировини, збільшенню частки готової продукції, створенню замкнених циклів виробництва стратегічно важливої продукції;
- зменшенню частки збиткових підприємств з перспективою остаточного виведення з ринків підприємств-банкрутів;
- інвестуванню у технологічне оновлення підприємств, енергозберігаючі технології тощо.

Активізації структурної політики сприятимуть секторальні реформи у енергетичному, аграрно-промисловому секторах, житлово-комунальному господарстві та будівельній галузі.

в) Посилення макроекономічних передумов конкурентоспроможності. Стабільне макроекономічне середовище, міцна бюджетна система, контрольований рівень інфляції та прогнозований валютний курс, - всі ці чинники у сукупності формують необхідні рамкові умови для ефективного керування процесами зміцнення конкурентоспроможності. З огляду на це, у контексті зміцнення зовнішньоекономічної конкурентоспроможності є доцільними:

- оптимізація фінансово-бюджетної системи, перехід до 3-х річного циклу бюджетного планування;
- модифікація кредитно-грошової політики Національного банку України з урахуванням пріоритетності цілей зміцнення конкурентоспроможності українських підприємств;
- поетапна лібералізація валютного регулювання з перспективою досягнення міжнародної конвертованості гривні;
- запровадження заходів підвищення довіри до банківської системи, сприяння банкам, що кредитують реальний сектор економіки;
- спрощення умов інвестування та заохочення до інвестицій у реальний сектор економіки, у т.ч. передбачених національними проектами;
- ухвалення середньо- та довгострокової боргової стратегії держави (мета такого інструменту політики – дати прогнозні орієнтири діловому середовищу щодо перспектив боргової активності уряду).

4. Заходи та інструменти реалізації проекту

Зміцнення конкурентоспроможності економіки України передбачає активне використання широкого спектру інструментів, серед яких слід наголосити на наступних.

- концентрація функцій щодо координації діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в єдиному центрі (в Україні в минулому вже були прецеденти створення спеціалізованих профільних відомств). Слід реалізувати положення Програми економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» щодо створення постійно діючої зовнішньоекономічної координаційної Ради як механізму керування процесами міжнародного економічного співробітництва. Крім передбачених Програмою реформ, цю інституцію доцільно залучити до координаційної роботи стосовно здійснення структурної, макроекономічної, інституційної політик через призму конкурентоспроможності;
- розробка нового Митного кодексу, що спрощує адміністрування зовнішньоекономічної діяльності, розробка і впровадження нових стандартів дозволить скоротити витрати експортерів на забезпечення відповідності продукції вимогам країн-імпортерів;

- прискорене формування систем експортного кредитування та страхування як передумова вирівнювання конкурентних позицій українських експортерів з подібними компаніями інших країн світу. Досвід індустріально розвинутих країн свідчить про ефективність практики залучення спеціалізованого державного банку до проектів сприяння національному експорту;
- створення інформаційної мережі збору й поширення зовнішньоекономічної інформації із залученням сучасних інформаційних технологій;
- розбудова мережі надання освітніх, консультаційних, методичних та правових послуг для забезпечення кваліфікований дій українських суб'єктів господарювання на зовнішніх ринках;
- формування інституційних механізмів спрощення виходу малого й середнього бізнесу на зовнішні ринки;
- кадрове, технічне й фінансове зміцнення торговельних представництв України у державах, що мають пріоритетне значення для української торгівлі, орієнтація їхньої діяльності на активну підтримку експортних можливостей України методами інформаційної та промоційної підтримки та «економічної дипломатії»;
- запровадження інституту суспільних консультацій та дебатів з найбільш актуальних питань зовнішньоекономічного співробітництва з метою сприяння формуванню збалансованої зовнішньоекономічної політики, залучення бізнесу до вироблення політики та зміцнення довіри до влади.

Державні програми:
Національні інвестиційні проекти:

«ЗДОРОВА НАЦІЯ»

Забезпечення збереження та зміцнення здоров'я населення, продовження періоду активного довголіття

1. Мета проекту

Здоров'я нації – визначальний чинник результативності й ефективності як соціальних, так і економічних реформ. Сьогодні Україна потерпає від поєднаної дії економічної, екологічної та демографічної кризи, які підсилюють одна одну і перешкоджають виходу на шлях підвищення якості життя та соціально-економічного розвитку.

Порушення нормального перебігу процесів природного відтворення населення призвело до зменшення частки осіб у віці, молодшому за працездатний, зростання - у працездатному віці та старшому за працездатний, що загалом спричинило збільшення демографічного навантаження на населення працездатного віку. Показники загальної смертності вдвічі перевищують відповідні показники країн ЄС, а показники смертності населення у працездатному віці – в 2-4 рази. Попри розвинуту мережу амбулаторно-поліклінічних закладів, існуюча система медико-санітарної допомоги неспроможна забезпечити належний рівень здоров'я нації.

Згідно Конституції України, забезпечення здоров'я нації – проблема, яка має вирішуватися у тісному поєднанні державної політики з діяльністю органів місцевого самоврядування, територіальних громад та населення.

Метою проекту є стабілізація показників здоров'я населення України шляхом поєднання кардинального підвищення ефективності системи охорони здоров'я та поширення умов для здорового способу життя громадян України.

Основними пріоритетами проекту є:

- створення у населення економічної та соціальної мотивації бути здоровим та забезпечення державою правових, економічних, організаційних та інфраструктурних умов для ведення здорового способу життя;
- розвиток інфраструктури та ресурсного забезпечення системи охорони здоров'я, що включає фінансове, матеріально-технічне і технологічне оснащення лікувально-профілактичних установ на основі інноваційних підходів та принципів стандартизації;
- інноваційний розвиток системи охорони здоров'я та забезпечення населення високотехнологічною медичною допомогою на підґрунті досягнень фундаментальної науки, створення та втілення нових ефективних лікувально-діагностичних технологій та лікарських засобів в медичну практику.
- формування адекватного фінансового забезпечення цільових наукових програм за пріоритетними напрямками розвитку медицини та охорони здоров'я;
- проведення глибоких перетворень в сфері управління кадровим потенціалом галузі, підготовка та перепідготовка фахівців з сучасними знаннями, здатних забезпечити економічну і клінічну ефективність медичних технологій і нових методів профілактики, що застосовуються;
- підвищення доступності та якості медичної допомоги населенню на основі автоматизації процесу інформаційної взаємодії між закладами та організаціями системи охорони здоров'я, органами управління системою охорони здоров'я.
- створення умов для втілення в практику нових форм організації медичної допомоги населенню;
- перехід всіх рівнів системи охорони здоров'я до стандартизації медичної допомоги;
- підготовка достатньої кількості кваліфікованих медичних кадрів, здатних вирішувати завдання, що поставлені перед системою охорони здоров'я України та визначені в якості пріоритетного напрямку реформування;
- створення конкурентного ринку медичних послуг на основі втілення в практику охорони здоров'я конкурентоспроможних результатів медичних наукових досліджень.

2. Системний ефект проекту

Системний ефект від реалізації проекту для галузі матиме вияв у формуванні тісної взаємодії системи охорони здоров'я та медичної науки, планування наукових медичних досліджень в залежності від потреб системи охорони здоров'я, активне втілення наукових результатів в медичну практику, а також цілеспрямовану підготовку фахівців, здатних забезпечити втілення наукових досягнень.

Забезпечення збереження та зміцнення здоров'я населення, продовження періоду активного довголіття, тривалості життя людей, орієнтації на здоров'я як соціальну цінність, забезпечують громадянину конкурентоспроможність на ринку праці, професійне довголіття, пов'язаний з цим добробут, як підсумок - поліпшення якості життя, зміцнення людського потенціалу, збереження генофонду українського народу, поліпшення демографічної ситуації в країні. Відбуватиметься зниження економічних витрат бізнесу на відновлення трудового потенціалу та від втрати працездатності.

Слід очікувати поліпшення суспільних настроїв та очікувань населення у зв'язку з підвищенням захищеності здоров'я як однієї з базових цінностей людини.

3. Перешкоди реалізації проекту та потреба в реформах, спрямованих на їх подолання

Стан системи охорони здоров'я в Україні характеризується наявністю фундаментальних проблем, які свідчать про неефективність механізмів функціонування даної сфери та необхідність їх реформування:

- недосконала з управлінської точки зору і неефективна – з економічної система охорони здоров'я, як результат – безсистемність та стихійність провадження медичних послуг в державних та комунальних закладах з охорони здоров'я;
- низька якість медичних послуг та низька ефективність надання медичної допомоги;
- неефективність державного регулювання у питаннях кадрового забезпечення галузі, як результат – диспропорція в забезпеченні кадрами, плинність кадрів, недостатня кваліфікація лікарів та слабка мотивація до професійного вдосконалення;
- неефективність механізмів фінансового захисту громадян на випадок захворювання, а також порушення принципу суспільної справедливості доступу до послуг з охорони здоров'я;
- низький рівень інформатизації системи охорони здоров'я.

Реалізація проекту вимагатиме кроків щодо формування ринку медичних послуг, розширення джерел та методології фінансування програм в галузі охорони здоров'я, орієнтації їх на інвестиції в удосконалення системи охорони здоров'я; орієнтації діяльності закладів охорони здоров'я на пріоритетний розвиток профілактики та раннього попередження захворювань, створення сприятливого для здоров'я довкілля: безпеки праці, споживання, життєдіяльності, відпочинку тощо.

Перспективною є координація з національними проектами щодо розвитку туристично-рекреаційної сфери, екологічного агросектору тощо.

4. Заходи та інструменти реалізації проекту

Забезпечення належного рівня здоров'я нації має бути забезпечено наступними заходами:

1. Підвищення ефективності функціонування системи охорони здоров'я:

- структурна реорганізація системи охорони здоров'я на первинний, вторинний та третинний рівні медичної допомоги відповідно до потреб населення;
- аудит усіх ресурсів, що інвестуються у сферу охорони здоров'я (кадрове забезпечення, медичні установи, устаткування, кошти тощо);
- розвиток інституту сімейного лікаря та створення мережі медичних закладів первинного рівня (амбулаторії сімейної медицини) та їх устаткування відповідно до вимог міської та сільської місцевості;
- розширення меж самостійності медичних закладів шляхом зміни їх господарського статусу (автономізація медичних закладів та надання їм статусу державних/комунальних некомерційних підприємств), запровадження державних контрактних закупівель медичних послуг, що створить умови для раціонального господарювання та розподілу коштів за різними напрямками витрат; управління матеріально-технічними та кадровими ресурсами;

- формування державної методики розрахунку тарифів на послуги з охорони здоров'я;
- сприяння розвитку приватного сектору медичних послуг, залучення його до виконання державних замовлень на конкурсній основі, що створить умови до розвитку конкуренції та сприятиме більш ефективному використанню ресурсів галузі;
- зменшення рівнів госпіталізації шляхом заміни відносно дорогого стаціонарного лікування на більш ефективні з економічного погляду види медичної допомоги;
- надання державного замовлення послуг з охорони здоров'я у формі чітко визначеного переліку гарантованого державою рівня безкоштовної медичної допомоги, національних медичних програм та цільових державних програм з охорони здоров'я.

2. Забезпечення підвищення якості надання медичної допомоги:

- упровадження системи управління і контролю якості з урахуванням міжнародних інструментів оцінки якості, створення незалежних центрів оцінювання якості медичних послуг з активним залученням громадськості;
- забезпечення розробки, адаптації, або перегляду існуючих уніфікованих клінічних протоколів та рекомендацій;
- формування відповідних мотивацій у всіх учасників сфери охорони здоров'я ефективно використовувати обмежені фінансові ресурси;
- упровадження механізмів нецільового використання ресурсів сфери охорони здоров'я;
- пріоритетність профілактичного спрямування медичної допомоги, розробка та впровадження скринінгових програм, програм диспансеризації населення;
- забезпечення розробки та упровадження системи індикаторів якості (реалістичні статистичні показники та показники, отримані під час експертних оцінок тощо) для об'єктивного оцінювання якості та проблем забезпечення якісних послуг з охорони здоров'я;
- розробка та упровадження механізмів мотивації медичного персоналу до підвищення якості медичної допомоги (нараховувати та виплачувати заробітну плату з урахуванням складності, відповідальності та ефективності праці медичних працівників);
- розробка та упровадження системи медикаментозного забезпечення медичних закладів заборона агресивної реклами фармацевтичних препаратів, більш широко запроваджувати рецептурний відпуск медикаментів;
- забезпечення механізму вільного вибору пацієнтом лікаря первинної ланки для довгострокового медичного обслуговування;
- забезпечення на законодавчому рівні гарантій і прав пацієнтів, а також соціальних і професійних інтересів медичного працівника, питань біоетики, трансплантації та ряд інших не менш важливих питань якості та безпечності медичної допомоги;
- забезпечення доступу пацієнтів і громадян до інформації, яка дозволить їм брати участь у рішеннях щодо якості надання медичних послуг, здоров'я населення, діяльності сфери охорони здоров'я, активне залучення громадськості до управління якістю.

3. Формування медичних кадрів нової якості :

- запровадження механізмів прогнозування та планування у підготовці різних категорій медичних кадрів у відповідності до потреб сфери охорони здоров'я з урахуванням стратегії та темпів системних перетворень у галузі;
- удосконалення системи ліцензування медичної практики, акредитації медичних закладів, атестації кадрового складу сфери охорони здоров'я. З метою забезпечення прозорості та об'єктивності їхніх результатів, забезпечити залучення громадських організацій (об'єднань споживачів медичних послуг та медичних працівників) до процесу акредитації та ліцензування.

4. Інформатизація сфери охорони здоров'я:

- створення інформаційно-аналітичної системи ведення державних реєстрів а також нормативно-довідкового забезпечення в галузі охорони здоров'я – єдиного медичного інформаційного поля;
- створення інформаційної системи персоніфікованого обліку надання медичної допомоги;
- інформаційна підтримка процесу надання первинної медичної допомоги, а також лікувально-діагностичного процесу, в тому числі на основі забезпечення широкого

доступу медичних робітників до нормативно-довідкової інформації, необхідної для професійної діяльності;

- створення і втілення автоматизованої системи ведення медичної карти пацієнта в електронному вигляді.

5. Формування здорового способу життя й здорових умов праці:

- розробка та впровадження системи формування здорового способу життя серед широких верств населення, формування розуміння індивідуальної відповідальності за стан здоров'я;
- забезпечення заходів профілактики професійних захворювань та травматизму на виробництві; належних умов праці, відпочинку та реабілітації;
- розробка та впровадження освітньої програми "Здорові діти – здорова нація" з метою формування у підростаючого покоління ціннісних орієнтацій щодо престижності та вигідності турботи про своє здоров'я, здорового способу життя тощо;
- міжсекторальна та міжвідомча співпраця у напрямку збереження здоров'я нації, проведення скоординованих інформаційних кампаній щодо здорового способу життя.

Державні програми:
Національні інвестиційні проекти:

Задоволення потреби населення України у житлі

1. Мета проекту

Хронічна незабезпеченість однієї з базових потреб значної частини громадян України – в належних житлових умовах, обумовлює важливість надання нового імпульсу розвитку ринку житла і житлового будівництва. Глибокий спад у цій сфері в період кризи 2008-2010 років засвідчив важливість узгоджених стимулюючих заходів на державному, регіональному і муніципальному рівнях управління соціально-економічним розвитком країни.

Метою проекту є реалізація природного і конституційного (ст. 47, 102 Конституції України) права громадян на житло, поліпшення забезпечення громадян житлом шляхом будівництва доступного житла, яке спроможні придбати або орендувати громадяни з відносно невисоким рівнем доходів. В рамках проекту має бути передбачено створення окремого сегменту орендного (без права власності) житла і стимулювання індивідуального житлового будівництва в сільській місцевості.

Світовий досвід будівництва доступного житла свідчить про пріоритетне значення цієї проблеми в усіх країнах, незалежно від рівня їх розвитку.

В **РФ** третину фінансування федеральної програми «Жилище» становлять кошти федерального бюджету, 60 % - кошти приватних інвесторів і громадян. Між тим, реалізація проекту виявила й суттєві проблеми закладеного механізму: тривалий час очікування житла; недосконалість механізмів змішаного фінансування; недостатність позабюджетного фінансування; корупція при розподілі ресурсів; зростання цін на житло через надмірний акцент на іпотечне кредитування; великі витрати часу на оформлення дозволів.

В **США** зазначеною проблемою держава опікується з 1937 р. з метою поповнення житлового фонду, подолання розриву у окремих місцевостях між потребою у робочій силі і житлі, збалансування вартості житла і рентних платежів із платоспроможністю населення. Вирішення проблеми покладено на Департамент житла та міського розвитку, бюджетне фінансування якого у 2009 р. становило 61,8 млрд дол. США. Департамент уповноважений викупати іпотечне житло, гарантоване державою, і виставляти на продаж за ринковою ціною. Пільгове іпотечне кредитування з державними гарантіями надається співробітникам органів внутрішніх справ, пожежникам, вчителям, певним категоріям лікарів, неприбутковим організаціям і органам місцевого самоврядування у депресійних місцевостях. Здійснюється масштабна адресна допомога, спрямована на субсидювання рентних платежів, обсяги якої у 2009 р. сягнули 18,2 млрд дол. США.

В **Канаді** забезпечення громадян доступним житлом є завданням муніципального рівня. У країні діють організації, які надають інформацію про ринок доступного житла, вживають заходів для його будівництва, оптимізують надання послуг мешканцям будинків шляхом їх оптової закупівлі та впровадження енергоефективних технологій, що дозволяє знизити вартість володіння житлом. Діє національна програма грантів, яка фінансує діяльність муніципалітетів і будівельників щодо створення доступного житла. Надання доступного житла регулюється Біллем С-304, прийнятим у 2009 р., і «Актом безпечного, достатнього та доступного житла». Доступне житло трактується як житло, утримання якого не потребує скорочення базових потреб індивідуума (харчування, одягу, доступу до освіти). Доступне житло має бути адаптованим до потреб індивідуума, міцним, надавати достатній захист від факторів навколишнього середовища.

В **країнах ЄС** відсутня єдина програма доступного житла, проте у 14 країнах здійснюються виплати на утримання соціального житла, понад 40 % населення ЄС може претендувати на таку допомогу. Середньостатистичні виплати у такій формі становлять третину суми рентних платежів. У Великобританії пільги на придбання соціального житла надаються лише на нові квартири. У Франції 75 % державної допомоги спрямовується на субсидювання рентних платежів. В Естонії доступне житло є засобом подолання диференціації розвитку регіонів. В Ірландії на будівництво доступного житла витрачається біля 1,25 % ВВП, передбачене рівномірне його розміщення по регіонах. В Іспанії виплати за іпотечним кредитом вираховуються з персонального податку на доходи, активізується розвиток ринку орендованого житла.

У багатьох країнах світу реалізуються програми організованої забудови територій навколо великих міст комфортними міні-котеджами із продажем їх на основі довгострокових позик, формуються фонди орендного житла, підтримується індивідуальне житлове будівництво в сільській місцевості.

2. Системний ефект проекту

Забезпечення громадян доступним за ціною та умовами придбання житлом відіграє чи не визначальну роль у підвищенні якості життя. Включення завдання формування ринку доступного житла у число пріоритетних національних проектів визначає соціальну спрямованість системних реформ у країні та створюватиме матеріальну базу соціальної підтримки цих реформ. Реальна можливість заробити на пристойне житло сприятиме активізації економічної діяльності значної групи населення. В результаті реалізації проекту має бути сформована модель забезпечення житлом основних груп населення, досягнуті суттєві зрушення у вирішенні проблеми поліпшення житлових умов всіх громадян України.

Соціальна резонансність проекту забезпечується відчутністю його цілей та запланованих результатів для якості життя значних прошарків громадян у різних регіонах і містах України, можливістю подолання перекосів у розвитку регіонів країни.

Проект розвитку будівництва доступного житла матиме антидепресійний ефект, зважаючи на надмірну диференціацію розвитку регіонів країни, кризу вітчизняного будівельного комплексу (будівельної науки, будівельно-проектної сфери, підрядної сфери, будівельної індустрії, виробництва будматеріалів), будівельного машинобудування, виробництва засобів облаштування будинків і побутової техніки, меблевої промисловості, інших видів діяльності. Будівництво та наступне облаштування житла матиме значний системний ефект на підвищення споживчого попиту на багатьох сегментах ринку.

Системний вплив на економіку може бути забезпечений за рахунок зростання споживання інвестиційних товарів, можливістю підвищення конкурентоспроможності будівельного комплексу, стимулюванням розвитку суміжних із будівництвом галузей.

В процесі реалізації проекту має здійснюватися масова апробація вітчизняних прогресивних будівельних матеріалів і конструкцій, енергозберігаючих технологій будівництва, а також енергоефективних інженерних комунікацій і систем експлуатації житлових будинків.

Реалізація проекту має створити сприятливі умови для досягнення похідних цілей проекту: поліпшення кадрового забезпечення економіки за рахунок закріплення молодих кадрів, підвищення мобільності трудових ресурсів, зниження структурного безробіття; поліпшення соціального клімату і підвищення рівня соціального оптимізму; поліпшення демографічних показників; зміцнення стійкості родини як традиційної національної цінності; забезпечення бази для постійного поліпшення житлових умов шляхом купівлі більш дорогого житла за рахунок продажу раніше придбаного доступного житла або кредитування під його заставу.

3. Перешкоди реалізації проекту та потреба в реформах, спрямованих на їх подолання

Будівництво доступного житла вимагатиме реформування ліцензійно-дозвільної системи у сферах землевідведення та будівництва, формування сучасних механізмів субсидованого кредитування, використання важелів прямого бюджетного інвестування та гарантування, вдосконалення іпотечного законодавства і системи контролю за його дотриманням.

Для усунення перешкод реалізації проекту необхідне системне реформування нормативно-правової бази, яка є основою регулювання питань, пов'язаних з житловим будівництвом, наданням державної підтримки при вирішенні житлових проблем, житлово-комунальним господарством, забезпеченням прав власності в житловій сфері в умовах ринкових відносин, що постійно розвиваються. Зокрема, потребуватиме розвитку і вдосконалення законодавча база, спрямована на формування ринку доступного житла, в тому числі Житловий кодекс і Містобудівний кодекс України. Має бути відповідним чином модифікована система будівельних норм і правил для забезпечення можливостей впровадження нових матеріалів, конструкцій і технологій житлово-цивільного будівництва.

4. Заходи та інструменти реалізації проекту

Для реалізації проекту необхідні налагодження широкомасштабних скоординованих дій на всіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування й узгоджене здійснення заходів у нормативно-правовій, адміністративно-організаційній та бюджетно-фінансовій сферах.

На законодавчому рівні слід внести на розгляд Верховної Ради України законопроект про будівництво доступного житла, в якому передбачити планування бюджетних видатків на будівництво доступного житла, критерії доступного житла, категорії громадян, яким надаватиметься державна допомога на будівництво такого житла і порядок надання цієї допомоги, механізм визначення на конкурсній основі забудовника (замовника) доступного житла, умови його звільнення від участі у розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури; порядок визначення під час планування територій населених пунктів земельних ділянок для будівництва доступного житла, безоплатного надання в користування цих земельних ділянок; заходи запобігання зловживанням із доступним житлом, побудованим за державної підтримки.

З метою подальшого вдосконалення іпотечного ринку в Україні із врахуванням його недоліків, що виявилися під час кризи, необхідно скоригувати законодавство про іпотечні облігації, іпотечні кредити на придбання житла, діяльність Державної іпотечної установи.

На регіональному рівні має бути визначено можливий обсяг коштів з різних джерел, які можуть бути спрямовані на фінансування будівництва доступного житла, передбачено під час планування територій відповідних населених пунктів відведення земельних ділянок для будівництва доступного житла, модернізацію комунальної інфраструктури і забезпечення нею земельних ділянок для будівництва доступного житла.

Відтак механізм реалізації проекту має забезпечити ефективну взаємодію всіх ресурсів і зусиль його учасників шляхом використання наступних інструментів:

- визначення мінімальної норми видатків з державного бюджету на будівництво доступного житла;
- запровадження механізмів державних гарантій залучення для фінансування будівництва житла коштів інвесторів;
- запровадження державних житлових сертифікатів для цільової допомоги при здійсненні першого внеску у будівництво доступного житла;
- включення до складу податкового кредиту платника податку з доходів фізичних осіб витрат, пов'язаних із фінансуванням будівництва доступного житла;
- встановлення в приватизаційних угодах зобов'язань інвесторів щодо забезпечення доступним житлом працівників приватизованих підприємств;
- встановлення в рамках тристоронніх угод прав працівників щодо забезпечення житлом (надання можливості утримання житла) і відповідних зобов'язань роботодавців;
- надання державних гарантій для іпотечного кредитування на пільгових умовах житла для співробітників органів внутрішніх справ, пожежників, вчителів, певних категорій лікарів, неприбуткових організацій та органів місцевого самоврядування у депресійних місцевостях (для забезпечення доступності іпотечного кредитування для широких верств населення, відсоткова ставка іпотечного кредиту має бути меншою за рівень інфляції);
- надання адресної допомоги на субсидіювання рентних платежів;
- розробка програм державної підтримки іпотечного кредитування капітального ремонту житла в містах зі значною часткою старих та аварійних будинків;
- скорочення строків та спрощення процедур видачі документів дозвільного характеру у сфері містобудування, вдосконалення порядку громадського обговорення містобудівної документації;
- створення сприятливих умов для науково-проектного і матеріально-технічного забезпечення будівництва доступного житла, орієнтація вітчизняної будівельної науки й системи проектних організацій на розробку нових об'ємно-планувальних і конструктивних рішень, типових та індивідуальних проектів міських багатоквартирних житлових будинків і міні-котеджів, енергозберігаючих технологій їх будівництва і експлуатації;
- для уникнення додаткового інфляційного тиску на житловий ринок при реалізації національного проекту забезпечення сприятливих умов для збільшення потужності вітчизняної промисловості економічних будівельних матеріалів і будівельних організацій, регулювання імпорту будматеріалів для безперешкодного будівництва доступного житла;
- створення фонду службового житла Міністерства оборони України для додаткового

забезпечення житлом військовослужбовців, проведення у військових містечках інвентаризації вільних приміщень для переобладнання їх під житло.

Суттєвим внеском у забезпечення доступності житла має стати зниження його експлуатаційної вартості. Цьому сприятимуть реформування житлово-комунального господарства, формування мережі організацій, що спеціалізуються на наданні послуг мешканцям будинків шляхом їх оптової закупівлі та впровадження енергоефективних технологій, що дозволяє знизити сукупну вартість володіння житлом. До переліку послуг таких організацій мають входити також страхування, комунальне обслуговування та надання інформаційних послуг домовласникам.

Державні програми:
Національні інвестиційні проекти:

«ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИЙ ПОБУТ»

Масове впровадження енергозберігаючих технологій у житлово-комунальній сфері, комунальному господарстві та побуті громадян

1. Мета проекту

Значний рівень зовнішньої енергетичної залежності та традиційно висока енерговитратність переважної більшості процесів у промисловості, на будівництві, транспорті, аграрному секторі, житлово-комунальному господарстві та побуті свідчать про суттєвий потенціал енергозбереження.

Житлові будинки в Україні, як і в інших країнах СНД, проектувались і будувались, не передбачаючи заходів з мінімізації енерговитрат на період їх експлуатації; житлові квартали проектувались без урахування їх енергоефективності. Житлово-комунальне господарство України щорічно споживає біля 10,0 млрд.кВт/год. електроенергії, 14,0 млрд. куб. м природного газу, близько 1,5 млн. т вугілля. Витрати на одного мешканця в Україні становлять понад 1,0 т у.п., в країнах ЄС цей показник значно нижчий. Втрати теплової енергії за рік складають більше 13 млн. Гкал, або 12 % від обсягів відпущеної теплової енергії, на які марно витрачено 2,5 млрд. куб. м природного газу. На одного мешканця в існуючих будівлях з централізованим теплопостачанням, в перерахунку на один кв.м площі на території України витрачається 1,4 т у. п. за рік, що в 1,5 разу більше, ніж у США, і в 2,5-3 рази більше, ніж у Швеції. Наукові дослідження доводять, що втрати природного газу, в тому числі в житлово-комунальній сфері та муніципальному господарстві завдяки впровадженню енергозберігаючих технологій можуть бути зменшені більш, ніж на 20 %.

Мета проекту полягає у впровадженні системи заходів, реалізація яких у комплексі дозволить суттєво зменшити питомі витрати енергетичних ресурсів у житлово-комунальній сфері, муніципальному господарстві та побуті населення.

Реалізація вказаної мети має відбуватися за рахунок, зокрема:

- впровадження новітніх енергоощадних технологій та матеріалів при будівництві житлових, офісних будівель, елементів соціальної та комунальної інфраструктури;
- реконструкції вже збудованих зазначених об'єктів із впровадженням заходів енергозбереження;
- економічного стимулювання енергозбереження,
- заміни традиційних видів енергії відновлюваними та альтернативними;
- удосконаленням систем енергозабезпечення та споживання енергетичних ресурсів.

2. Системний ефект проекту

Системний ефект від реалізації проекту очікується в разі його координації з проектами розвитку житлового будівництва (за формами власності, цільовим призначенням, регіонами), планами реконструкції теплопостачальних мереж, розподільчої системи газопроводів, електромереж, впровадження індивідуальних проектів з енергозбереження з урахуванням вимог нових соціально-економічних та технічних стандартів, стандартів щодо охорони навколишнього природного середовища.

Підвищення енергоефективності побуту та комунальної сфери не лише зміцнює енергетичну безпеку країни та зменшує імпортозалежність, але й завдає відчутного позитивного впливу для рівня життя пересічних громадян – через можливість припинення зростання та зниження тарифів на послуги ЖКГ, економію індивідуальних видатків на оплату спожитих електроенергії, газу, тепла. Пом'якшуються наслідки зростання вартості газу для побутових споживачів.

Має відбуватись координація з проектом щодо розвитку житлового будівництва. Слід очікувати суттєвого кумулятивного ефекту через зростання попиту на продукцію енергетичного машино- та приладобудування, будматеріали тощо. Заходи щодо енергоефективної реконструкції створюватимуть додаткові робочі місця у сферах будівельної індустрії, реконструкції тепломереж, ремонту житлового фонду тощо.

3. Перешкоди реалізації проекту та потреба в реформах, спрямованих на їх подолання

Досягнення суттєвих якісних зрушень в енергоспоживанні у житлово-комунальній сфері, муніципальному господарстві та побуті громадян потребуватиме реформ, спрямованих на стимулювання заходів щодо зменшення питомого ресурсоспоживання, впровадження енергоефективних технологій. Однією із складових цих заходів є впровадження економічно обґрунтованої плати за природний газ, що споживається домогосподарствами.

Реалізація проекту вимагатиме запровадження сучасних механізмів прямого та кредитного фінансування програм енергоефективної реконструкції комунального та муніципального господарства, реформування управління ЖКГ, посилення ролі самоврядних організацій, удосконалення тарифоутворення та впровадження тарифних стимулів енергозаощадження, створення механізмів заохочення та підтримки дій індивідуальних споживачів у сфері енергозбереження, «м'якої» адаптації власників індивідуальних будинків до зростання вартості енергоресурсів.

Це вимагатиме:

- впровадження системи передачі в управління, оренду, концесію цілісних майнових комплексів теплопостачання, корпоратизації теплопостачальних підприємств,
- впровадження державного регулювання діяльності природних монополій на ринку комунальних послуг на засадах Закону України «Про Національну комісію регулювання ринку комунальних послуг» від 09.07.2010 № 2479-УІ), формування науково обґрунтованих методичних засад функціонування системи регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги;
- заснування та розвиток Єдиної державної системи моніторингу виробництва, постачання, транспортування, споживання та оплати використаних паливно-енергетичних ресурсів і житлово-комунальних послуг;
- удосконалення системи контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо виробництва та надання житлово-комунальних послуг;
- впровадження системи державної підтримки заходів підприємств житлово-комунального господарства, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків з енергозбереження у підвідомчих житлових будинках, формування механізму фінансового забезпечення заходів та стимулювання енергозбереження безпосередньо на підприємствах житлово-комунального господарства;
- впровадження засад державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві;
- розроблення та прийняття Житлового кодексу України, Закону України про енергетичну ефективність будівель ("Про енергоефективність у житлово-комунальному господарстві»);
- уточнення повноважень Державної житлово-комунальної інспекції в питаннях забезпечення зростання енергоефективності муніципального господарства та власного житла громадян;
- розроблення та впровадження дієвого механізму стимулювання теплопостачальних компаній у сфері залучення для виробництва тепла альтернативних і відновлювальних джерел енергії;

Відповідні заходи має бути враховано в процесі внесення змін та уточнень до діючої Енергетичної стратегії України на період до 2030 року.

4. Заходи та інструменти реалізації проекту

Першочерговими заходами щодо реалізації проекту мають стати:

- всеохоплюючий аудит енергоспоживання в житлово-комунальній сфері, муніципальному господарстві, побуті громадян (електроенергії, природного газу, водних ресурсів, теплової енергії);
- експертна оцінка рівня прогресивності та відповідності світовим стандартам (зокрема, ISO 9001) вимог вітчизняних будівельних норм, стандартів і нормативів, насамперед щодо коефіцієнтів теплоізоляції;
- запровадження науково обґрунтованого нормування питомих і загальних витрат енергоресурсів (за видами та регіонами);
- діагностика стану житлового фонду на предмет можливої його реконструкції з метою впровадження прогресивних видів теплоізоляції та обладнання з автоматичного

регулювання температури всередині, встановлення децентралізованого опалення та систем підготовки гарячої води;

- перевірка енергетичних паспортів діючих котелень, систем обігріву, порівняння їх технічних та реальних коефіцієнтів корисної дії, стовідсоткове забезпечення житлових будинків енергопаспортами та житлових приміщень – експлуатаційними паспортами;
- розроблення та реалізація пілотних інвестиційно-інноваційних проектів, спрямованих на зменшення витрат паливно-енергетичних ресурсів і впровадження новітніх технологій;
- обґрунтування можливостей, доцільності та масштабів впровадження в житлово-комунальній сфері та приватних житлових будинках систем опалення з використанням сонячної енергії, інших відновлювальних енергоносіїв;
- запровадження сучасних механізмів прямого та кредитного фінансування програм енергоефективної реконструкції комунального та муніципального господарства;
- реформування управління ЖКГ в напрямку посилення ролі самоврядних організацій у цій сфері;
- удосконалення тарифоутворення та впровадження тарифних стимулів енергозаощадження;
- створення механізмів заохочення та підтримки дій індивідуальних споживачів у сфері енергозбереження;
- сприяння «м'якій» адаптації власників індивідуальних будинків до зростання вартості енергоресурсів шляхом фінансової підтримки індивідуальних проектів енергозбереження;
- впровадження механізму стимулювання переходу до використання відновлювальних та альтернативних джерел для виробництва тепла, електроенергії.

Державні програми:
Національні інвестиційні проекти:

Реалізація потенціалу інформаційного суспільства для розвитку людини, суспільства, держави в Україні

1. Мета проекту

В сучасному світі інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) є основним джерелом економічної та соціальної модернізації всіх сфер буття. Україна має певні здобутки із розбудови окремих елементів інформаційного суспільства, проте такій політиці бракує системності у реалізації.

Метою проекту є створення умов для розвитку людини, її духовного та розумового збагачення, нарощування національного людського капіталу, зростання ефективності економіки та зміцнення державності на підґрунті якнайширшого впровадження досягнень інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а саме:

- забезпечення рівноправного доступу до інформації при здійсненні діяльності в економічній та соціальній галузях, сферах політики, охорони здоров'я, культури, освіти, науки, науково-технологічної та інноваційної активності;
- формування ефективно діючої системи електронного урядування;
- забезпечення збереження національних надбань у галузі освіти, науки та культури шляхом створення Національної електронної бібліотеки, інтеграція вітчизняного інформаційного ресурсу у світовий інформаційний простір;
- забезпечення вільного доступу до вітчизняних та закордонних наукових ресурсів, підвищення кваліфікації вітчизняних наукових кадрів та створення сприятливих умов для асоційованого партнерства бізнесу і науки, яке стимулюватиме розвиток інноваційного сектору економіки;
- створення передумов для функціонування електронної економіки шляхом формування механізму використання цифрового підпису, спрощення процедур здійснення електронних платежів та трансакцій, розвитку ринку інформаційних продуктів та послуг, законодавчого впорядкування ринку електронної комерції.

2. Системний ефект проекту

Реалізація проекту матиме мультиплікативний ефект та сприятиме позитивним системним зрушенням в економічному та суспільному житті України:

- відновленню наукового та інноваційного потенціалу країни;
- створенню нових робочих місць у високотехнологічних секторах економіки;
- зміцненню міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної економіки; зменшенню впливу інтелектуального потенціалу за кордон;
- збільшенню інвестиційної привабливості української економіки;
- підвищенню якості життя громадян та розвитку соціальної інфраструктури;
- суттєвому підвищенню на підґрунті формування системи електронного урядування ефективності діяльності органів державного управління, поліпшення міжвідомчої взаємодії, збільшення прозорості діяльності органів державної влади, зменшення витрат на утримання державного апарату тощо.

3. Перешкоди реалізації проекту та потреба в реформах, спрямованих на їх подолання

Основними перешкодами на шляху впровадження проекту є:

- недостатня координація складових інформаційної інфраструктури, загальнодержавних та корпоративних, відомчих інформаційно-телекомунікаційних мереж, національних та відомчих інформаційних ресурсів;
- відсутність системної політики щодо здійснення протекціоністських заходів на рівні держави для підтримки виробництва засобів інформатизації та програмних засобів;
- неефективність політики регіональної інформатизації, що призводить до невизначеності кола проблем та завдань, які повинні вирішуватись на центральному чи

регіональному рівнях; розриву у рівнях інформатизації окремих регіонів; уповільнення темпів регіональної інформатизації;

- низький рівень та недостатній динамізм процесів інформатизації соціокультурних закладів, що призводить до подальшого поглиблення нерівності умов доступу до інформаційних ресурсів для населення міської та сільської місцевостей; поглиблення відставання у інформаційній ідентифікації України в Інтернет-просторі;
- відсутність системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства та базових показників сучасного стану українського інформаційного суспільства, що призводить до безсистемності заходів щодо розвитку інформаційного суспільства, неможливості співвіднести результати розвитку українського інформаційного суспільства із відповідними результатами розвитку у загальноосвітньому масштабі.

Подолання зазначених перешкод потребує наступних кроків:

- перегляду ключового нормативного документу, що регулює процеси інформатизації в Україні – Закону України «Про Національну програму інформатизації» (від 4 лютого 1998 року), яка має занадто загальні завдання, що ускладнюють її впровадження на практиці.
- прийняття нових Законів України («Про електронну торгівлю», «Про національні інформаційні ресурси») та внесення змін до Законів України «Про авторські та суміжні права», «Про вищу освіту», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про музеї та музейну справу», «Про Національний архівний фонд і архівні установи», «Про національну безпеку», «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», Указу Президента України «Про Стратегію національної безпеки». Мають бути забезпечені заходи щодо гармонізації вітчизняного та європейського законодавства у відповідній сфері.
- заохочення здійснення суб'єктами національної економіки інвестицій інноваційного спрямування з метою збільшення пропозиції інноваційних продуктів, технологій та знань; забезпечення прозорості та контрольованості процесів надання податкових стимулів інноваційної діяльності, надання допомоги в одержанні належних пільг та відстрочок, податкові канікули на час повернення підприємствами сфери ІКТ інвестиційного кредиту;
- формування інструментів стимулювання капіталовкладень в реконструкцію, оновлення і створення інфраструктури виробництва та використання ІКТ; заохочення надання комерційними банками кредитів під інвестиційні проекти, які передбачають інноваційну діяльність у сфері ІКТ;
- створення спеціальних стимулів для інвестицій у впровадження ІКТ в соціальну інфраструктуру;
- визначення структури в системі центральних органів виконавчої влади, уповноваженої на координацію процесів регіональної інформатизації з метою усунення дублювання виділення коштів на виконання завдань з інформатизації, нецільового їх використання та ефективного залучення людських та матеріальних ресурсів;
- формування стимулів зацікавленості бізнесу в реалізації інформаційних технологій у сфері соціальних програм; надання бізнесовим структурам організаційно-методичної допомоги у плануванні та реалізації конкретних соціальних проектів та програм; створення банку даних соціальних ініціатив, в реалізації яких могли б взяти участь державні органи влади, громадські організації та підприємницькі структури. Особливого значення така політика набуває у питаннях інформатизації соціокультурних закладів (бібліотек, музеїв, архівів);
- створення «Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні» із внесенням відповідних змін у систему державних статистичних спостережень, узгодження їх з міжнародними стандартами і методологією та щорічним їх оприлюдненням.

4. Заходи та інструменти реалізації проекту

Практична реалізація проекту вимагатиме вжиття комплексу заходів, спрямованих як на безпосередню участь держави у впровадженні ІКТ, так і на створення умов для приватних інвестицій у зазначеній сфері:

- формування продуктивного національного інноваційного сектору економіки, що має забезпечити становлення інформаційного суспільства в Україні новітніми розробками в галузі програмно-технічного забезпечення, інформаційними продуктами та послугами;
- створення інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету по всій території держави та забезпечення можливості доступу до цієї інфраструктури всіх верств суспільства, незалежно від місця їх проживання, матеріальних статків, роду занять тощо;
- збереження національної культурної спадщини на цифрових носіях (Електронної бібліотеки) та створення можливостей доступу до них у будь-який момент часу, інтеграції цих оцифрованих ресурсів до світового соціокультурного простору, забезпечення відкритого доступу до результатів наукових досліджень, оприлюднення результатів науково-дослідної діяльності університетів, створення «Єдиного вікна» освітніх ресурсів;
- збільшення інтенсивності процесів інформатизації органів державної влади, пошук нових форм взаємодії в межах такої інформатизації, залучення громадськості до системи державного управління;
- поширення застосування у всіх сферах життя громадянина електронно-цифрового підпису (здійснення купівлі-продажу, взаємодія з органами державної влади тощо) та забезпечення необхідних технологічних рішень для такого застосування («Цифрового паспорту»);
- реформування системи освіти (в тому числі - післядипломної) з метою забезпечення адекватного вимогам інформаційного суспільства освітньо-кваліфікаційного складу трудових ресурсів;
- забезпечення безпеки телекомунікаційних мереж стратегічного значення, персональних даних громадян, що інтенсивно циркулюють в інформаційному суспільстві, створення системи державної інформаційної безпеки, адекватної викликам сучасного світу;
- втілення нової освітньої парадигми, ключовим елементом практичної реалізації якої є інструмент «дистанційне навчання» – через використання комп'ютерних та телекомунікаційних технологій, що забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі, більшість з яких підготовлена викладачами.

Державні програми:
Національні інвестиційні проекти:

ЗМІСТ

<u>I. НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....</u>	<u>3</u>
<u>II. НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ.....</u>	<u>7</u>